

91677R

Mana Tohu Mātauranga o Aotearoa
New Zealand Qualifications Authority

Level 2 Lea Faka-Tonga 2023

91677 Demonstrate understanding of a variety of written and/or visual Lea Faka-Tonga text(s) on familiar matters

Credits: Five

RESOURCE BOOKLET

Refer to this booklet to answer the questions for Lea Faka-Tonga 91677.

Check that this booklet has pages 2–4 in the correct order and that none of these pages is blank.

YOU MAY KEEP THIS BOOKLET AT THE END OF THE EXAMINATION.

TEXT A: Ko e lau 'a e fānau akó fekau'aki mo ha'ō ako ha toe lea
(Students' views on learning other languages)

Eseta

Kapau 'okú ke mahino'i lelei 'a e ngāue'aki ho'ō lea faka-Tongá, 'e tokoni lahi ia kiate koe 'i ha'ō toe ako mo ha lea kehe hangē ko e lea faka-pālangí koe'uhí ko e lea ia te ke lava 'o fetu'utaki ai 'i ha fonua muli. 'I he taimi ha'ō ako ha lea 'a ha fonua muli, kuo pau ke ke 'uluaki lava 'o 'ilo 'a e ngaahi tefito'i lea ke ngāue'aki 'i ho'ō fakafe'iloaki koé, pehē ki ho fāmilí.

'Atelaite

Ko e founga lelei taha ki he'ete ako ha fa'ahinga lea, ko 'ete nofo 'i ha sosaieti 'oku nau lea'aki 'a e lea ko iá he koe founga vave taha pē ia ke te ako aí. Koe'uhí ko e fakakaukau ko iá, teu 'alu au 'o nofo 'i Tonga he ta'u kakato 'e taha keu ako ai 'i he leá, laukongá pea mo e tohi faka-Tongá.

Sokopeti

'Oku ou malava lelei ke u lea 'i he'eku leá 'a ia ko e lea faka-Tongá pea 'oku ou toe lava lelei foki mo e lea faka-pālangí pea 'oku ou faka'amu ke u toe ako mo ha toe lea makehe. 'Oku ou tui au ko 'ete ako ha toe lea 'a ha fonua kehe 'oku te ako ai pē mo honau 'ulungaanga faka-fonua' he 'oku 'ikai ke lava ke mavahevahe 'a e ongo me'a ia ko iá. Kapau te ke ako ha lea 'a ha fonua kehe, te ke ako ai pē mo 'enau tō'onga mo'uí mo honau ngaahi 'ulungaangá foki.

Suli

'Oku ou tui au 'oku mahu'inga ke tau 'uluaki lava 'o lea faka-Tonga. Kiate au 'oku mahu'inga ange ke u lava 'o lea lelei faka-Tonga pea toki fika ua mai 'eku lava 'o tohí, he ko e fetu'utaki mo e kakaí, 'oku lahi taha 'i he fepōtalanoa'aki 'o 'ikai ko e faitohi. 'Oku tokoni lahi kiate au 'i he'eku ako lea faka-Tongá 'a 'eku sio ha fanga ki'i filimi nounou faka-Tonga.

Falanisese

'Oku ou loto-mamahi au he ko e 'apiako 'oku ou ako aí, 'oku 'ikai ke ako'i ai e lea faka-Tongá ia. 'Oku mahu'inga 'aupito kiate au ke u ako 'eku lea faka-Tongá koe'uhí, ke u 'ilo'i ai hoku Tongá pea mo e ngaahi 'ulungaanga faka-Tongá. 'I homau komiunití Tongá, 'oku nau ngāue'aki lahi 'a e lea faka-Tongá pea 'oku fiema'u ia ke u lava au 'o mau fetu'utaki ai pea 'ikai ko ia pē ká kuo pau foki ke u lava 'o lea faka-pālangi lelei he ko e me'a kotoa 'i he fonua' ni 'oku faka-pālangi.

TEXT B: Ko e blog 'a Langí (Langí's blog)

Ko e blog 'a Langí!

'Oku ou lata 'aupito au 'i Tongá ni, ka ko e pangó ko e 'ikai ke 'i heni hoku kaungāme'a mamaé.

Talu 'eku ha'u ki Tongá ni mo e 'ikai ke u lava au 'o mohe lelei. 'I Nu'usila, 'oku oumohe au he houa 'e 8 ka 'i Tongá ni ia ko 'eku mohé 'oku houa pē 'e 6. 'Oku ou fiemohea ma'u pē au he kalasí pea na'a ku mohe au he'eku kalasi Kemí 'i he uike kuo 'osí. Ko e fakamā atu.

Talamai 'e he'eku fa'e 'i Tongá ni, 'oku fu'u lahi 'eku ngāue'aki 'eku telefoní he po'ulí, kimu'a peau mohé. 'Okú ne pehé ko e maama 'o e telefoní 'okú ne lava 'o uesia kita 'o 'ikai ai ke te lava 'o mohe fakatatau ki he lau 'a e 'ātikolo na'á ne laú. Kuó ne talamai 'e ha'u 'o 'ave 'eku telefoní he 9 he pō kotoa pea ne toki 'omai pē he pongipongí koe'uhí kau lava 'o mohe he po'ulí. 'Okú ne tui ko e solova'anga eni hoku palopalema 'i he si'i 'eku taimi mohé.

Na'á ku talaange ki ai ko 'eku telefoní 'oku 'aonga ia ke fafangu au he pongipongí ka na'e 'ikai ke ma tui tatau he kuó ne 'osi 'ilo 'e ia 'oku ou sio faiva au he'eku telefoní, feisipuka mo e ngaahi polokalama kehe 'o kau ai 'eku 'imeili ki hoku ngaahi feleni ki Nu'usilá.

Acknowledgements

Material from the following sources has been adapted for use in this assessment:

Resource B

<https://www.nzherald.co.nz/travel/take-it-easy-on-tongas-main-island/MBIXR764N4KMLH5OE2JJENH35Y/>

<https://eatsleepbreathetravel.com/the-best-things-to-do-in-tonga-a-tongatapu-island-guide/>

<https://kara-coconut.com/wp-content/uploads/2019/01/Ota-ika.jpg>

Resource C

https://archive.org/details/MS_Clipart_Collection_SVG

https://www.freepik.com/free-photo/white-paper-texture-background_4489998.htm#query=folded%20paper%20texture&position=0&from_view=keyword&track=ais

TEXT C: Ko e kemi 'i he lolotonga 'o e tutuku 'a e akó
(School notice about the upcoming holiday camp)

Kuó ke pāhia he nofo he uhouhonga 'o e longoa'a 'o e ngaahi me'alelé, kakaí mo e tō'onga 'o e kolomu'á?

Ko e kalasi 12 'oku nau teuteu ke nau ō 'o kemi 'i he mo'ungá koe'uhí ko e 'ea lelei mo e nongá.

Ko e kemí ni 'e kamata ia he 'aho 15 ki he 20 'o 'Epelelí. 'E mavahe 'a e pasí he 7.30 pongipongí he 'oku houa 'e ua ki he feitu'u fai'anga kemí. Ko e fale lahi 'aupito 'a e nofo'anga he mo'ungá pea ko hono peitō 'oku fakalata mo lahi ki he ma'u me'atokoni fakatahá pea ko hono loto falé 'oku 'atā ke tau va'inga keimi ai 'o ka 'uha.

'I he houa pongipongí, 'e fai ai 'a e ngaahi polokalama ki tu'a hangē ko e heka pasikala pe lue ki he ngaahi tafa'aki mo'ungá.

'Oku malava pē ke ke 'alu koe 'o heka pōpao he vaitafe ofi mai ki kemí ke fakalotolahi kia koe kehe pē ke 'i ai ha fakataukei ke mo ō.

Ko e totongi ki he kemí ni ko e \$250 ki he me'a kotoa kau ai e kai, nofo'anga, me'alele mo e ngaahi va'inga keimí mo e polokalama ki tu'á.

Vave mai ki 'ofisi 'o fakafonu ho'o foomú peá ke 'alu mo ia ke fakamo'oni mai ai ho'o ongo mātu'á fakataha mo ho'o \$250.

'Oku tāpuni 'a e tokolahi 'o e kau kemí 'i he 'aho 28 'o Fepuelí.

Ko e toko 35 pē 'oku fiema'u ki he kemí. Te ke feohi ai mo ha ngaahi kaungāme'a fo'ou, ako e ngaahi me'a fo'ou pea ke mānava 'ea fo'ou mo ma'a.

Sione Johnson
 Year 12 Dean
 Ocean College